

روش‌های نوین تدریس

تجربه‌ای در کلاس چندپایه

اشاره

یکی از مشکلات مهم و اساسی در نظام آموزش و پرورش که علاقه دانش‌آموزان را به تحصیل و سطح کیفیت آموزش کم می‌کند، به کار نرفتن روش‌های نوین تدریس در موقعیت‌های گوناگون آموزشی توسط بعضی معلمان است. پیشرفت روزافزون علوم و تحقیقات در حیطه‌های گوناگون حاکی از آن است که اطلاعات بشر روز به روز افزایش می‌یابد و مطالب جدیدی به خزانه دانش بشری اضافه می‌شود. امروزه هر فرد ناچار به استفاده از یافته‌های جدید علمی و اطلاعاتی است. در این راستا، معلم نیز باید با روش‌های متعدد تدریس آشنا باشد و بداند در هر موقعیت آموزشی، از چه روشی استفاده کند. آنچه در این مقاله خواهد آمد، نگاهی است کوتاه و گذرا به روش‌های نوین تدریس و ذکر ضرورت و اهمیت کسب مهارت‌های لازم از جانب معلمان.

کلیدواژه‌ها: روش تدریس، طرح و برنامه، روش‌های نوین، کلاس درس

مقدمه

روش محوری

فرعی نامیده می‌شوند.

در این روش نکات زیر مورد توجه است:

(الف) ترتیبی باید اتخاذ شود که برای کلیه درس‌های هر پایه، طبق برنامه مصوب، درس محور مورد توجه قرار گیرد.

(ب) پایه‌های اول و دوم به مدت ۲۰ دقیقه و پایه‌های بالاتر، با توجه به تعداد مواد درسی، بیش از ۲۰ دقیقه در محور قرار می‌گیرند.

(ج) برنامه باید طوری تنظیم شود که وقت معلم کاملاً تقسیم و از بلا تکلیفی دانش‌آموزان جلوگیری شود.

(د) تمرینات هر درس بلافاصله بعد از دروس محور گنجانده شوند تا دانش‌آموزان بتوانند برای تثبیت مطالب آموخته شده به تمرین بپردازند و بی‌نظم و بی‌کار نمانند.

در این روش، برای هر پایه درس معینی پیش‌بینی می‌شود؛ به طریقی که حداکثر سه گروه از دانش‌آموزان با فاصله پیش‌بینی شده مستقیماً با معلم کار می‌کنند و برای گروه‌های دیگر درس‌هایی از قبیل خط، نقاشی، املا، انشا، تمرین ریاضیات، تمرین کلمات دارای ارزش املائی و... که نیاز کم‌تری به نظارت مستقیم آموزگار دارند، منظور می‌شوند.

بنابراین، چون اساس کار معلم در هر ساعت با یک یا دو و احتمالاً سه پایه است و پایه‌های معینی در محور کار قرار می‌گیرند، این طریقه را روش محوری می‌نامیم. بقیه پایه‌ها که با تعیین تکلیف به انجام کارهای تمرینی مشغول می‌شوند، گروه خودآموز یا گروه

اگر چه برای اداره و تدریس کلاس‌های چند پایه راه‌های متعددی وجود دارد و هر کدام محاسن و معایبی دارد، اما به گفته یکی از صاحب‌نظران تعلیم و تربیت، «همه روش‌ها فقط وسیله هستند». این ما هستیم که باید در صورت ملاحظه شیوه‌های بهتر، خود را در قالب خاصی قرار ندهیم.

در این قسمت، ضمن بررسی ویژگی‌های شیوه‌های مرسوم تدریس در کلاس‌های چندپایه به معرفی روش‌های جدید آموزش در کلاس‌های چندپایه خواهیم پرداخت. در این صورت، ضمن افزایش مشارکت دانش‌آموزان در فرایند یاددهی - یادگیری، مهارت‌های اجتماعی آنان نیز رشد قابل توجهی خواهد یافت.

روش گروهی

شیوه دیگری که می‌توان در تدریس کلاس‌های چندپایه به کار گرفت، تدریس درس و موضوع واحد به کلیه پایه‌های موجود در کلاس، در یک جلسه است که روش گروهی نامیده می‌شود.

این روش به دو صورت قابل اجراست:

الف) تدریس ماده درسی واحد به تمام پایه‌ها در یک زمان. در این صورت، معلم درس معینی را یک بار برای کلیه گروه‌های موجود در کلاس درس ارائه می‌کند. پس از ذکر کلیات درس به‌طور مشترک، به تناسب توانایی، اطلاعات قبلی و نیاز دانش‌آموزان هر پایه، توضیحات اختصاصی را جداگانه در گروه‌ها مطرح می‌سازد. این روش برای درس‌هایی مانند نقاشی، خط، هدیه‌های آسمان، قرآن و ورزش در سه پایه نزدیک، مثلاً سوم، چهارم و پنجم قابل اجراست. کاربرد این روش مستلزم رعایت مراحل سه‌گانه اجرای تدریس ماده درسی واحد به صورت هم‌زمان به تمام پایه‌هاست:

۱. انتخاب مفاهیمی که در ماده درسی مورد نظر در همه پایه‌ها ارتباط عمودی داشته باشند.

۲. استخراج اهداف مشترک که جداول توالی عمودی موضوعات درسی و جدول اهداف مشترک را برای استفاده و سهولت در تدریس شامل می‌شود.

۳. تدوین برنامه فعالیت‌های هر یک از گروه‌های دانش‌آموزی.

در روش ترکیب مواد درسی می‌توان موضوعات درسی معین شده در برنامه وزارتی را در چند گروه ترکیب و جزئیات برنامه را در قالب هر گروه درسی تدریس کرد.

ب) تدریس ماده واحد به کلیه پایه‌ها در یک جلسه و به ترتیب نوبت. در این روش، کلیه پایه‌ها در یک جلسه، ماده درسی معینی را به ترتیب نوبت فرا می‌گیرند.

به این ترتیب که معلم در پایه «مثلاً اول»، برای تمام پایه‌ها طرح درس ریاضی را آماده می‌سازد و ابتدا برای یکی از پایه‌ها به صورت محور تدریس می‌کند و پس از تعیین تکلیف، به پایه بعدی می‌پردازد.

محاسن ذکر شده در شیوه گروهی

۱. از آنجا که در یک ساعت درسی همه دانش‌آموزان درس واحدی را آموزش می‌بینند، معلم می‌تواند از برخی وسایل جنبی برای چند

گروه استفاده کند.

۲. با این روش می‌توان دانش‌آموزانی را که در بعضی از درس‌ها عقب‌ماندگی دارند، در پایه پایین‌تر قرار داد تا کمبودشان جبران شود. به دانش‌آموزانی که قوی‌تر هستند نیز فرصت استفاده از درس پایه بالاتر را خواهند داشت.

۳. تدریس ماده واحد در یک جلسه، شانس توجه به همه پایه‌ها را به یک نسبت افزایش می‌دهد، زیرا که زمینه کار معلم در محدوده‌ای است که هر دانش‌آموز می‌تواند به پاره‌ای از نکات مورد علاقه خود گوش فرا دهد. معلم هم فرصت رسیدگی بیشتر را پیدا می‌کند. آنچه در مجموع قابل ذکر است، اینکه معلم باید برنامه را طوری تنظیم کند که قادر باشد هر یک از این روش‌ها را مدتی به تجربه بگذارد و پس از ارزیابی از میزان پیشرفت کار، در صورت نیاز، در شیوه تدریس خود تجدید نظر کند.

شیوه مشترک محوری و گروهی

در این روش، بعضی از درس‌ها به‌صورت گروهی و بعضی با روش محوری تدریس می‌شوند. لذا این روش را مشترک گروهی و محوری نامیده‌اند.

راهنمایی بیشتر برای استفاده از برنامه:

۱. برای کلاس‌های غیرمحور باید قبلاً تکالیف و تمریناتی را به‌صورت کپی روی چند برگ یا نوشتن آن روی تخته یا گفتن به وسیله معلم‌یار و غیر آن پیش‌بینی کرد تا دانش‌آموزان در فاصله تدریس کلاس‌های محور بی‌کار نمانند و کلاس هم بی‌نظم نشود.

۲. بهتر است تخته کلاس را در همه ساعات به دو یا چند قسمت تقسیم کرد (با کشیدن خط) تا

در روش ترکیب مواد درسی می‌توان موضوعات درسی معین شده در برنامه وزارتی را در چند گروه ترکیب و جزئیات برنامه را در قالب هر گروه درسی تدریس کرد

تیم را می توان
گروهی دانست
که در آن هیچ
فردی به اعضا
دستور نمی دهد.
هیچ کدام بدون
توافق سایر اعضا
تصمیم گیری
نمی کند و همه
اعضای مسئولیت
دارند

انجام فعالیت در بچه‌ها ایجاد خواهد کرد.

- تشکیل تصادفی گروه‌ها زمانی صورت می‌گیرد که معلم تشخیص دهد در انجام فعالیت مورد نظر هیچ فرقی ندارد چه کسانی در کنار هم قرار گیرند (همه از عهده کار برمی‌آیند). این روش گروه‌بندی به بچه‌ها یاد می‌دهد که بتوانند با هر کسی خوب کار و ارتباط برقرار کنند. البته توصیه می‌شود تا زمانی که بچه‌ها در کار گروهی مهارت کافی پیدا نکرده‌اند، از این نوع گروه‌بندی استفاده نشود.

برای گروه‌بندی تصادفی روش‌های بسیار زیاد و متنوعی وجود دارد. برای مثال، زمانی که شما ۱۲ دانش‌آموز کلاس دومی دارید و قصد دارید گروه‌های سه نفره تشکیل دهید، می‌توانید ۱۲ مقوای کوچک رنگی را که هر سه تا از آن‌ها به یک رنگ است، در یک قوطی کوچک بریزید و از بچه‌ها بخواهید هر کدام یک کارت بردارند و کسانی که مقواهایشان به یک رنگ است در یک گروه قرار بگیرند. بعد هم برای گروه خود اسم بگذارند و یک نماینده انتخاب کنند. (می‌توان اسم گیاهان، جانوران و گل‌ها را انتخاب کرد).

اعضا تصمیم‌گیری نمی‌کند و همه اعضا مسئولیت دارند. بچه‌ها در تیم به خوبی با هم همکاری و برای رسیدن به موفقیت به هم کمک می‌کنند. در تیم، بچه‌ها موفقیت دوستان را موفقیت خودشان می‌دانند و یکدیگر را تشویق می‌کنند.

چگونگی تشکیل گروه‌ها

۱. معلم اعضای گروه را تعیین می‌کند.
 ۲. بچه‌ها به انتخاب خودشان گروه تشکیل می‌دهند.
 ۳. گروه‌ها به طور تصادفی تشکیل می‌شوند.
- چنانچه آموزگار برای انجام فعالیتی خاص تشخیص دهد اگر دانش‌آموزانی با توانایی‌هایی متفاوت در یک گروه قرار بگیرند، کار زودتر پیش خواهد رفت و بچه‌ها سریع‌تر به هدف خواهند رسید، خود شخصاً اعضای گروه را مشخص می‌کند. البته شرایط خاص کلاس‌های چندپایه بیشتر اوقات این روش گروه‌بندی را طلب می‌کند.

- گاهی اوقات معلم از بچه‌ها می‌خواهد خودشان اعضای گروه خود را انتخاب کنند. این روش گروه‌بندی انگیزه بیشتری برای

محل نوشتن تمرینات هر پایه مشخص باشد. اگر امکان تهیه و نصب دو تخته در کلاس وجود داشته باشد، کمک مؤثری به حفظ نظم کلاس و صرفه‌جویی در وقت می‌شود.

۳. قرار دادن دانش‌آموزان کلاس محور در ردیف‌های اول در موقع تدریس، کمک مؤثری به حفظ نظم و سکوت کلاس می‌کند.

۴. در فاصله‌ای که معلم برای کلاس محور تدریس می‌کند، سایر دانش‌آموزان باید تکالیف روز قبل را انجام دهند و یا نگاهی به درس روز بکنند تا نوبت تدریس به آن‌ها فرا برسد.

مزایای یادگیری از طریق همیاری

- حواس دانش‌آموزان بیشتر به درس جلب می‌شود.
- دانش‌آموزان در سطوح بالاتری از یادگیری درگیر می‌شوند.
- اعتماد به نفس دانش‌آموزان تقویت می‌شود.
- حس محبت دانش‌آموزان به معلم بیشتر می‌شود.
- علاقه دانش‌آموزان به مدرسه افزایش می‌یابد.
- دانش‌آموزان برای حل مسائل زندگی توانمندتر می‌شوند.
- معلم از حالت سخنران به یک مدیر یادگیری شاداب تبدیل می‌شود.
- به جای حافظه، نیروی تعقل و تفکر بچه‌ها رشد می‌یابد.
- مطالب درسی مدت بیشتری در ذهن دانش‌آموزان می‌مانند (ضرب یادسپاری افزایش می‌یابد).
- رابطه دانش‌آموزان براساس صمیمیت استوار می‌شود.

فعالیت در تیم و گروه

تیم را می‌توان گروهی دانست که در آن هیچ فردی به اعضا دستور نمی‌دهد. هیچ کدام بدون توافق سایر